

POSAMEZNIK V PRIMEŽU PODNEBNIH SPREMEMB

RAZISKOVALNA NALOGA PRI PSIHOLOGIJI

Dijak: Val Bizjak, 3.letnik

Mentorica: Anka Gogala, univ.dipl.psih.

Lucija, 2024

Gimnazija, elektro in pomorska šola Piran

ZAHVALA

Najprej se želim zahvaliti moji mentorici in profesorici psihologije Anki Gogali. Vsakič, ko sem potreboval strokovno vodstvo, je bila na voljo, pripravljena deliti svoje znanje in izkušnje s področja psihologije. Vaša hitra odzivnost na moja elektronska sporočila je dodatno olajšala komunikacijo in omogočila nemoteno napredovanje v raziskovalnem procesu. Vaša predanost učenju je bila zame resnično navdihujoča.

Ob tej priložnosti želim izraziti tudi iskreno zahvalo svoji mami, ki mi vedno nudi neprecenljivo podporo.

Hvaležen sem tudi za to, da sem imel priložnost sodelovati in se učiti od teh izjemnih oseb. Brez vaše pomoči in podpore svoje raziskovalne naloge ne bi mogel zaključiti.

Najlepša hvala za vse vaše nesebično delo in dragoceno vodstvo.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	6
2. CILJI IN HIPOTEZE	7
3. METODA	8
3.1 Opis vzorca	8
3.2 Pripomočki	8
3.3 Potek raziskave	9
3.4 Obdelava podatkov	10
4. REZULTATI	11
4.1 Zaznavanje klimatskih sprememb	11
4.2 Zaznavanje ogroženosti zaradi klimatskih sprememb	13
4.3 Zaznavanje osebne ogroženosti	14
4.4 Empatija, zavzemanje perspektive in empatična skrb	15
4.5. Testiranje hipotez	17
5. RAZPRAVA	19
6. ZAKLJUČEK	21
Seznam virov.....	23
Priloge.....	27

POVZETEK

Podnebne spremembe so ena največjih kriz, s katerimi se je kdaj soočilo človeštvo. V zadnjih desetletjih so znanstveniki dokazali, da človeške dejavnosti močno prispevajo k pospeševanju tega procesa. Zaznavanje in priznavanje problema je zelo pomembno, saj le človek s svojim delovanjem lahko ublaži to največjo krizo. Namen raziskovalne naloge je bil raziskati kakšen pogled imajo dijaki in študentje na podnebne spremembe, kako jih zaznavajo ali jih zanikajo, kako zaznavajo ogroženost in kako se počutijo odgovorne za podnebne spremembe.

V vzorec sem zajel 221 oseb, 119 dijakov Gimnazije Piran, in 102 študentov Univerze na Primorskem. Od teh je bilo 174 žensk in 44 moških, stari v razponu od 15 let do 21 let. Zbiranje podatkov je potekalo s pomočjo štirih vprašalnikov: zaznavanje klimatskih sprememb, zaznavanje ogroženosti zaradi klimatskih sprememb, vprašanja o osebni odgovornosti in vprašalnikom empatije.

Analiza je pokazala, da nekaj več kot polovica vprašanih verjame, da so podnebne spremembe resnične in menijo, da so človeške dejavnosti odgovorne za podnebne spremembe ter da bodo prinesle resne negativne posledice. 54% vprašanih dijakov in študentov zaznava osebno ogroženost zaradi podnebnih sprememb, 83% se strinja, da podnebne spremembe zelo ogrožajo svet in 68% izraža mnenje, da podnebne spremembe ogrožajo Slovenijo. Nekoliko več moških dijakov in študentov se v povprečju bolj čuti ogroženih zaradi podnebnih sprememb in tudi osebno odgovornih do podnebnih sprememb. Vprašani, ki so poročali o višjem zaznavanju ogroženosti so izkazovali višjo empatično skrb, ki se nanaša na čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski, in so poročali o višjem zaznavanju odgovornosti.

Razumevanje, zaznavanje nevarnosti, prevzemanje odgovornosti in soočanje z izzivi podnebnih sprememb so danes ključna vprašanja. V moji raziskavi več kot tretjina dijakov in študentov ni opredeljenih, desetina pa odkrito zanika resnost podnebnih sprememb, ne občutijo dovoljšne stopnje ogroženosti ali odgovornosti, kar predstavlja pomemben vidik problema. Nujno je, da se spodbudi globlje razumevanje in ozaveščenost glede resničnih groženj, s čimer lahko skupaj prispevamo k trajnostni in odgovorni prihodnosti.

Ključne besede: Zaznavanje, podnebne spremembe, empatija, odgovornost, ogroženost

ABSTRACT

Climate change is one of the greatest crises mankind has ever experienced. In recent decades, scientists have shown that human activities are contributing significantly to the acceleration of this process. It is very important to recognise and acknowledge the problem, because only human action can mitigate this major crisis. The aim of this study was to investigate how students view climate change, how they perceive or deny it, how they perceive the threat and how they feel responsible for climate change.

I included 221 people in the sample, 119 high school students and 102 university students. Of these, 174 were women and 44 were men. The participants in the study were between 15 and 21 years old. Data was collected using four questionnaires: perception of climate change, perception of the threat posed by climate change, questions on personal responsibility and questionnaires on empathy.

The analysis showed that just over half of the respondents believe that climate change is real and that human activity is responsible for climate change and that it will have serious negative consequences. 54% of the students surveyed see a personal threat from climate change, 83% agree that climate change is a major threat to the world and 68% think that climate change threatens Slovenia. Slightly more male pupils and students on average feel more threatened by climate change and also personally responsible for climate change. Respondents who reported higher threat perceptions showed higher empathic concern, which refers to feelings of compassion and concern for people in need, and reported higher perceptions of responsibility.

Understanding, recognising the dangers, taking responsibility and addressing the challenges of climate change are key issues today. In my research, more than a third of students are undefined and a tenth openly deny the seriousness of climate change, they do not feel sufficiently threatened or responsible, which is an important aspect of the problem. It is imperative that we promote a deeper understanding and awareness of the real threats so that together we can contribute to a sustainable and responsible future.

Key words: Perception, Climate Change, Empathy, Responsibility, Threat

1. UVOD

V raziskovalni nalogi sem želel raziskati kakšen pogled imajo dijaki in študentje na podnebne spremembe in kako jih zaznavajo. Cilj naloge ni bil samo ugotavljanje vpliva podnebnih sprememb na posameznika, ampak tudi spoznavanje koliko človeškega je v človeku in kako smo ljudje empatični in solidarni med seboj, zato bo raziskovalna naloga vključena v področje socialne in kognitivne psihologije. Menim, da je raziskovanje dane teme pomembno, ker se kljub prisotnosti podnebnih sprememb vzpostavlja občutek, da le-teh ni. Bolj podrobno me zanima v kakšni meri je prisotno zanikanje podnebnih sprememb in kakšno povezavo ima to z empatijo, v kakšni meri je prisotna zaznava ogroženosti na različnih ravneh družbe (posameznik, država, svet), kako se posameznik počuti odgovornega za podnebne spremembe in kako odgovorno je za to človeštvo (ali meni, da je to le eden izmed postopkov narave). Za proučevanje tega problema bom uporabil kvantitativno metodo in za pridobivanje podatkov uporabil vprašalnike.

Podnebne spremembe so ene izmed večjih groženj človeštvu. Nekateri jih zanikajo in živijo svoje življenje v iluziji, drugi pa se aktualizirajo in naredijo nekaj, kar bi v prihodnosti naslednjim generacijam omogočilo lažje življenje. Podnebna kriza in podnebne spremembe so vidne po vsem planetu (Crippa in drugi, 2019). Je ena največjih kriz, s katerimi se je kdaj soočilo človeštvo, in povzročajo posledice za biotsko raznovrstnost, okolijsko pravičnost, človekove pravice, množične migracije in zdravje. Medtem ko se večina ljudi strinja, da so podnebne spremembe resnične (Steg, 2018), imajo ljudje morda različna prepričanja o tem, v kolikšni meri podnebne spremembe povzroča ravno človek ter kakšne posledice bodo imele podnebne spremembe, kje in kdaj.

Kako ljudje dojemajo podnebne spremembe in kako nanje gledajo igra pomembno vlogo pri tem, ali bodo tudi podpirali podnebne politike in sami ukrepali za ublažitev podnebnih sprememb. Kar nekaj študij se je osredotočilo ravno na proučevanje zaznavanja klimatskih sprememb ljudi (Hornsey, Harris, Bain, in Fielding, 2016; Motta, Chapman, Stecula in Haglin, 2019; Van Valkengoed, Steg in Perlaviciute, 2021). Raziskave kažejo, da ljudje različno dojemamo podnebne spremembe. Različno gledamo na to, ali jih povzroča človek in ali imajo/nimajo negativne posledice, in da ravno to človekovo zaznavanje prispeva k razlagi njegovega vedenje za ublažitev in podporo podnebni politiki (Zawadzki, Bouman, Steg, Bojarskich in Druen, 2020; Milfont, Milojev, Greaves, in Sibley, 2015).

Kljub nujni potrebi po podnebnih ukrepih je zanikanje podnebnih sprememb in posledično odsotnost ustreznega okolijsko usmerjenega vedenja zelo razširjena (Wullenkord in Reese, 2021). Wullenkord in Reese (2021) pravita, da je vzrok zanikanja mogoče interpretirati kot samozaščitno strategijo ljudi. Ljudje priznavajo podnebne spremembe kot problem, vendar ne vidijo svoje vloge. Avtorja poročata o uporabi racionalizacije, izogibanju in različnih oblikah zanikanja. Te samozaščitne strategije so nevarne, ker preprečujejo ukrepanje, potrebno za preprečitev hudih posledic podnebne krize. Zanikanje lahko ponudi razlago za paradoks ne ukrepanja kljub dobrim namenom – ljudje se ščitijo tako, da vedo, a hkrati ne vedo, in tako opravičujejo nedelovanje. Na primer, le približno polovica Američanov meni, da podnebne spremembe predstavljajo osebno tveganje (Ballew in drugi, 2019). Ljudje imajo na splošno

omejeno dojetje tveganja, delno zato, ker nimajo osebnih izkušenj z globalnim segrevanjem in navadno vidijo negativne vplive kot oddaljene v času (tj. grožnjo prihodnosti) in prostoru (tj. vpliva samo na ljudi, vrste in kraje, ki so daleč stran).

Na drugi strani pa nekateri govorijo o tako imenovani »okolijski empatiji« (kot jo definira Islam in drugi, 2018). Empatija je tisti čustveni odziv, ki ljudem omogoča, da zaznajo psihološko stanje drugih (da se postavijo v njihovo kožo) (Berenguer, 2010). Islam in njegovi kolegi ugotavljajo, da večja stopnja empatije vključuje večjo pozornost do okolijskega vedenja in odločitev. Po drugi strani pa imajo posamezniki z nizko stopnjo empatije nižjo sposobnost zaznavanja razmer v svojem okolju (tudi ko okolje vpliva na ljudi z intenzivnimi katastrofalnimi dogodki) in posledično izvajajo manj trajnostno vedenje. Ta študija ni edina, ki kaže na to, da se ljudje z večjo empatijo obnašajo bolj trajnostno, ker bolj zaznavajo razmere na svojem ozemlju, in da naj bi razvili nekakšno okolijsko empatijo. Tudi Tian in Robertson (2017) sta v svoji študiji ugotovila, da so posamezniki z večjo empatijo tisti, ki prostovoljno izvajajo več pro-okolijskega vedenja. Tudi Berenguer (2010) je s svojo študijo z naslovom »učinek empatije v okolijskem moralnem razmišljanju« ugotovil povezavo med empatijo, vrednotami, čustvi in sprejemanjem odločitev na ravni okolijske trajnosti in da višje stopnje empatije ustrezajo večji pro-okolijski naravnosti (in s tem vedenju).

2. CILJI IN HIPOTEZE

V pričujoči raziskovalni nalogi želim raziskati kako dijaki 1., 3., 4. letnika in študentje:

- zaznavajo podnebne spremembe, natančneje kako zaznavajo resničnost podnebnih sprememb, vzroke in posledice;
- kako vprašani zaznavajo ogroženost na različnih ravneh, osebno ogroženost, ogroženost države in sveta;
- kako se počutijo osebno odgovorne za podnebne spremembe;
- ter proučiti kakšna je povezanost med stopnjo empatije pri posamezniku in izraženostjo zaznavanjem podnebnih sprememb.

Predvidevam, da je:

H1: Višje izraženo zanikanje podnebnih sprememb je povezano z nižjim občutkom ogroženosti zaradi podnebnih sprememb.

H2: Višje izraženo zanikanje podnebnih sprememb je povezano z nižjo osebno odgovornostjo do podnebnih sprememb.

H3: Moški izražajo nižji občutek ogroženosti zaradi podnebnih sprememb.

H4: Ženske izražajo višji občutek osebne odgovornosti za podnebne spremembe.

H5: Višja empatija je povezana z višjo osebno odgovornostjo in višjim zaznavanjem ogroženosti zaradi podnebnih sprememb na ravni sveta.

3. METODA

3.1. Opis vzorca

V vzorec sem zajel dijake srednjih šol (gimnazija in poklicna šola) ter študente visokošolskega programa. Sodelovalo je 221 oseb, 119 (54%) dijakov od 1., 3., in 4.letnika Gimnazije Piran, in 102 (46%) študentov, vpisanih v prvi letnik fakultete Univerze na Primorskem. Od teh je bilo 174 žensk (79 %) in 44 moških (20 %). Sodelujoči, vključeni v raziskavo, so bili stari v razponu od 15 let do 21 let. Kot je mogoče razbrati iz preglednice, je bilo največ oseb starih 15 let (27%) in 21 let (23%).

Tabela 1: Opis vzorca

	Frekvenca	Delež v %
Spol	221	100
Moški	44	20
Ženske	174	79
Drugo	3	1
Starost	221	100
15	59	27
16	6	3
17	20	9
18	31	14
19	20	9
20	34	15
21	51	23
Vrsta šolanja	221	100
Gimnazija Piran	119	54
Fakulteta FVZ	102	46

3.2. Pripomočki

Zbiranje podatkov je potekalo s pomočjo vprašalnikov.

a.) Demografska vprašanja

Najprej sem udeležence povprašal po demografskih podatkih (spol, starost, šolanje, izobrazba staršev).

Postavil sem jim še dva vprašanja v zvezi s šolanjem: kakšen splošni uspeh imajo in koliko jim je šolanje pomembno ter eno vprašanje v zvezi s skrbjo za hišno žival (ali imajo ljubljjenčka in ali skrbijo za njega).

b.) Vprašalnik zaznavanja klimatskih sprememb

Vprašalnik Zaznavanja klimatskih sprememb (ang. Climate change perception scae, Van Valkengoed, Steg, Perlaviciute, 2021) meri posameznikovo zaznavanje klimatskih sprememb, vključno z njihovim zaznavanjem *resničnosti, vzrokov, in posledic*. Skupno ima vprašalnik 8 vprašanj, na katera posameznik odgovarja s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploh se ne strinjam, do 7-močno se strinjam. Lestvica se je izkazala kot veljavna (notranja skladnost

Crombach alfa je bil za lestvice 0,79, 0,91, 0,86). Za namene raziskave sem uporabil 4 vprašanja: dva v zvezi z zaznavanjem resničnosti, enega v zvezi z zaznavanjem vzrokov, in enega v zvezi s posledicami.

c.) Vprašalnik zaznavanja ogroženosti zaradi klimatskih sprememb

Vprašalnik zaznavanja nevarnosti/ogroženosti zaradi klimatskih sprememb (ang. Climate change threat perceptions scale, Uenal, Sidanius, Roozenbeek, van der Linden, 2021) se nanaša na zaznavanje nevarnosti podnebnih sprememb, oz. posameznikovo osebno mnenje, kako so podnebne spremembe ogrožajoče zanj kot posameznika, za državo Slovenijo in za svet. Vprašalnik ima torej tri vprašanja, na katera posameznik odgovarja s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploh ni ogrožajoče, do 100-ekstremno ogrožajoče.

d) Vprašanja o osebni odgovornosti

Vprašalnik odnosa do globalnih okoljskih sprememb (ang. Global Environmental change attitude scale, Varela-Losada, Perez Rodriguez, Lorenzo-Rial, Vega-Marcote, Reid, 2021) ima 4 lestvice. Uporabil sem eno lestvico, ki se nanaša na *osebno odgovornost*, ki ima 4 vprašanja, na katera posameznik odgovarja s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploh se ne strinjam, do 7-močno se strinjam.

Dodal sem še eno direktno vprašanje o *odgovornosti posameznika za podnebne spremembe* (t.j. Koliko se čutite osebno odgovorni za podnebne spremembe?). Odgovarjali so s pomočjo Likertove lestvice od 1- ne čutim se osebno odgovornega, do 7-močno se čutim odgovornega.

e) Vprašalnik empatije

Vprašalnik empatije (ang. Interpersonal Reactivity Index; Davis, 1980) ima štiri lestvice, vsaka lestvica ima sedem vprašanj/postavk. V raziskavi sem uporabil dve lestvici: *lestvico zavzemanje perspektive* in *lestvico empatična skrb*. Lestvica zavzemanje perspektive ocenjuje tendenco po spontanem privzemanju psihološkega gledišča drugih ljudi in je najbolj kognitivna komponenta empatije; lestvica empatična skrb pa se nanaša na čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski. Vsaka ima po 7 vprašanj oz. postavk, ki se ocenjujejo na 5-stopenjski lestvici od 0 – sploh nisem tak do 4 – povsem sem tak. Vprašalnik ima še dve lestvici, ki jih bom izpustil (lestvica fantazije, ki meri tendenco posameznika, da se domišljijsko vživlja v čustva in dejanja literarnih, filmskih likov; lestvica osebne prizadetosti pa meri nase usmerjena čustva anksioznosti in nelagodja v napetih medosebnih situacijah).

3.3. Potek raziskave

S pomočjo profesorjev sem dijake in študente povabil k izpolnjevanju vprašalnikov in jim ponudil možnost reševanja preko spletne aplikacije 1.KA, predhodno jim je bil predstavljen namen in cilji raziskave. S klikom na začetek izpolnjevanja so izrazili svoje soglasje. Izpolnjevanje je bilo povsem anonimno, možno je bilo odstopiti od izpolnjevanja kadarkoli. Zbiranje podatkov je potekalo od meseca decembra do meseca januarja pod mentorstvom profesorice psihologinje Anke Gogala v okviru raziskave pri predmetu psihologija na Gimnaziji Piran. Zbiranje podatkov je potekalo od januarja do marca 2024.

3.4. Obdelava podatkov

Pridobljene podatke sem s pomočjo računalniškega programa Microsoft Excel analiziral ter za lažjo interpretacijo uredil v grafe ter preglednice. Uporabil sem opisne ali deskriptivne statistične metode. In sicer; prikazal sem: frekvence (n), odstotke (%), minimum (Min) in maksimum (Max), povprečne vrednosti (M) in standardne odklone (SD). Rezultate sem podal v obliki preglednic.

Povezanost med spremenljivkami sem računal s pomočjo programa SPSS (Statistical Package for Social Science 20.0 za Windows, Version 20.0 IBM Corp., New York). Za iskanje statistično pomembnih povezav med preučevanimi spremenljivkami sem uporabili parametričen Pearsonov korelacijski test. Če je bila vrednost statistične značilnosti $p < 0,05$, sem zaključil, da statistično značilne povezave obstajajo, pri stopnji tveganja 5 %.

4. REZULTATI

Glede na cilje raziskovalne naloge v nadaljevanju predstavljam rezultate raziskave in analize odgovorov na vprašalnike.

4.1. Zaznavanje klimatskih sprememb

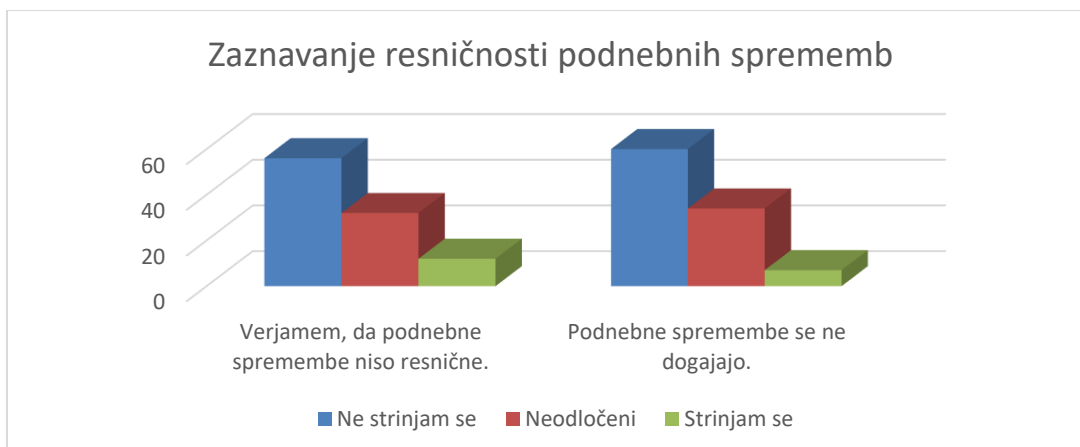
Najprej sem analiziral odgovore na vprašalnik zaznavanja klimatskih sprememb: zaznavanje resničnosti, zaznavanje vzrokov in zaznavanje posledic. Udeleženci so odgovarjali s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploh se ne strinjam, do 7-močno se strinjam. Odgovori so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 2 : Analiza odgovorov na vprašalnik zaznavanje klimatskih sprememb

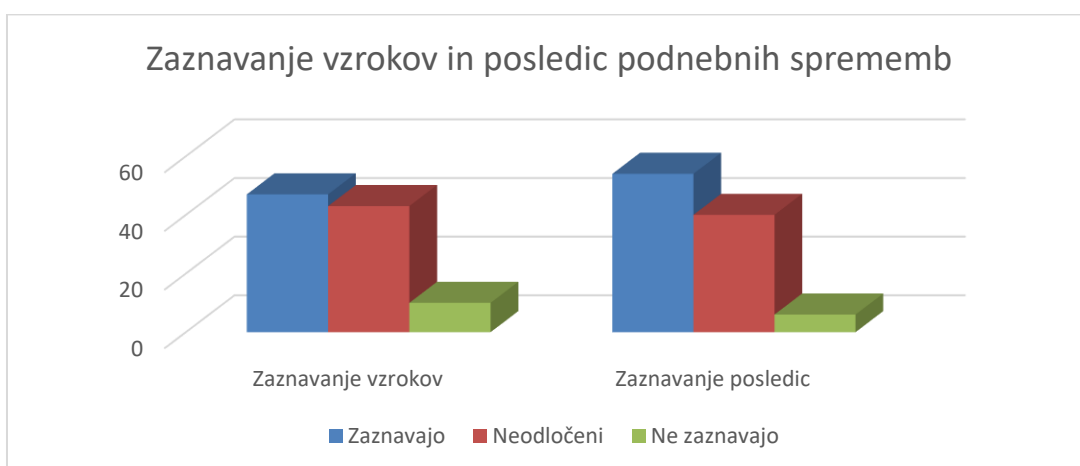
Lestvice in trditve	N	Odgovori (v %)							M	SD
		1-Sploh se ne strinjam	2-Ne strinjam se	3-Nekoliko se ne strinjam	4-Niti se ne strinjam niti se strinjam	5-Nekoliko se strinjam	6-Strinjam se	7-Zelo se strinjam		
Zaznavanje resničnosti /Zanikanje										
-Verjamem, da podnebne spremembe niso resnične.	214	83 (39)	24 (11)	13 (6)	68 (32)	7 (3)	6 (3)	13 (6)	2,5	2,1
-Podnebne spremembe se ne dogajajo.	214	105 (49)	14 (7)	7 (3)	72 (34)	7 (3)	3 (1)	6 (3)	2,1	2,0
Zaznavanje vzrokov										
- Glavni razlog podnebnih sprememb so človekove dejavnosti.	214	4 (2)	6 (3)	10 (5)	91 (43)	27 (12)	30 (14)	46 (21)	4,9	1,5
Zaznavanje posledic										
-Podnebne spremembe bodo prinesle resne negativne posledice.	214	2 (1)	3 (2)	7 (3)	86 (40)	26 (12)	26 (12)	64 (30)	5,2	1,4

Zaznavanje resničnosti in zanikanje

- Več kot polovica vprašanih se strinja, da so podnebne spremembe resnične in se dogajajo.
- Tretjina (33%) vprašanih se pri eni in pri drugi trditvi glede *zaznav resničnosti* ne more opredeliti, ali so podnebne spremembe resnične
- Okoli 10% jih ne verjame, da so podnebne spremembe resnične oz. se dogajajo.

Graf 1: Zaznavanje resničnosti podnebnih sprememb

Graf 2: Zaznavanje vzrokov in posledic podnebnih sprememb

Zaznava vzrokov in človekove dejavnosti

- 47% vprašanih izraža mnenje, da so glavni vzrok podnebnih sprememb človekove dejavnosti
- 43% se ne more opredeliti ali se strinjajo/ne strinjajo v zvezi z vprašanjem ali so glavni razlog podnebnih sprememb človekove dejavnosti.
- 10% jih meni, da človekove dejavnosti niso vzrok podnebnih sprememb.

Zaznavanje resnosti posledic

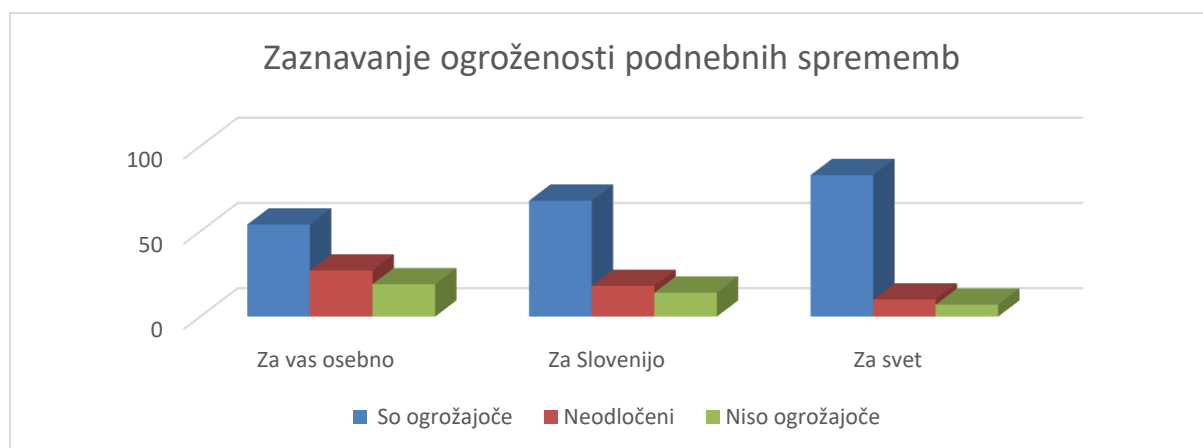
- 54% jih je mnenja, da bodo prinesle resne negativne posledice
- 40% vprašanih se ne more opredeliti ali se strinjajo/ne strinjajo v zvezi ali bodo »podnebne spremembe prinesle resne negativne posledice«
- 6% pa se ne strinja s tem, da bodo »podnebne spremembe prinesle resne negativne posledice«

4.2 Zaznavanje ogroženosti zaradi klimatskih sprememb

V nadaljevanju sem analiziral odgovore na vprašalnik zaznavanja nevarnosti/ogroženosti zaradi klimatskih sprememb, torej kako so podnebne spremembe ogrožajoče za osebo kot posameznika, za državo Slovenijo in za svet. Odgovori so bili podani s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploš ni ogrožajoče, do 100-ekstremno ogrožajoče. Odgovore sem zaradi primerjave z ostalimi lestvicami združil na pet stopenj (1-sploš ni obožujoče (odgovori od 1-20), 2- ni ogrožajoče (21-40), itd.). Odgovori so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 3: Analiza odgovorov na vprašalnik zaznavanja ogroženosti

Vprašanja lestvice	N	Odgovori (v %)					M	SD
		Od 1-20 sploh ni ogrožajoče	Od 21-40	Od 41-60	Od 61-80	Od 81-100 Ekstremno ogrožajoče		
Kako ogrožajoče so podnebne spremembe za vas osebno?	221	26 (12)	17 (7)	59 (27)	77 (35)	42 (19)	58,70	26,03
Kako ogrožajoče so podnebne spremembe za Slovenijo?	221	19 (9)	11 (5)	40 (18)	97 (44)	54 (24)	65,48	25,39
Kako ogrožajoče so podnebne spremembe za svet?	221	16 (7)	1 (0)	21 (10)	48 (22)	135 (61)	78,46	26,57

Graf 3: Zaznavanje ogroženosti zaradi podnebnih sprememb

Osebna ogroženost

- 54% vprašanih osebno ogroženost zaznava.
- 19% vprašanih pa osebne ogroženosti ne zaznava.

Zaznavanje ogroženosti na ravni Slovenije

- Več kot dve tretjini vprašanih (68%) izraža mnenje, da podnebne spremembe ogrožajo Slovenijo.
- Malo več kot desetina vprašanih (14%) pa take ogroženosti ne zaznava.

Zaznavanje ogroženosti na svetovni ravni

- 83% se strinja, da podnebne spremembe zelo ogrožajo svet.
- 10% se ne more opredeliti ali se strinjajo/ne strinjajo.
- 7% pa ne zaznava ogroženosti sveta pod vplivom podnebnih sprememb.

4.3 Zaznavanje osebne odgovornosti

V nadaljevanju sem analiziral odgovore glede zaznavanja osebne odgovornosti povezane s podnebnimi spremembami. Dodal sem še eno direktno vprašanje o odgovornosti posameznika za podnebne spremembe (t.j. "Ali se čutite osebno odgovorni za podnebne spremembe?"). Vprašani so podali osebno mnenje s pomočjo Likertove lestvice od 1-sploh se ne strinjam, do 7-močno se strinjam. Odgovori so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 4: Analiza odgovorov na lestvico zaznavanja osebne odgovornosti

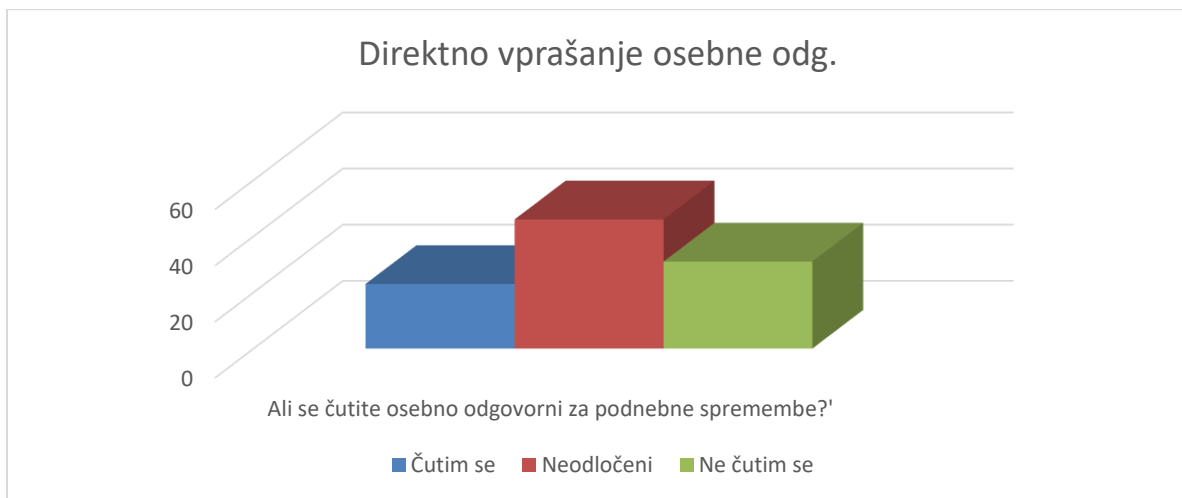
	Odgovori in število odgovorov (v %)									
Trditve	N	1-Sploh se ne strinjam	2-Ne strinjam se	3-Nekoliko se ne strinjam	4-Niti se ne strinjam niti se strinjam	5-Nekoliko se strinjam	6-Strinjam se	7-Zelo se strinjam	M	SD
Ne bom kupoval/a izdelkov podjetij, ki onesnažujejo okolje.	206	17 (8)	29 (14)	31 (15)	80 (39)	24 (12)	13 (6)	12 (6)	3,7	1,6
Odločil/a sem se, da se bom boril/a proti podnebnim spremembam.	206	21 (10)	11 (5)	30 (15)	95 (46)	26 (13)	13 (6)	10 (5)	3,8	1,5
Pripravljen/a sem se odrekat i za boj proti globalnim okolijskim spremembam.	206	16 (8)	15 (7)	22 (11)	92 (45)	36 (17)	15 (7)	10 (5)	3,9	1,5
Raje imam cenejši izdelek, čeprav vem, da je bil izdelan neodgovorno.*	206	30 (15)	18 (9)	21 (10)	93 (45)	21 (10)	13 (6)	10 (5)	3,6	1,7

Izražanje osebne odgovornosti kot bojkot podjetij, ki onesnažujejo okolje (dve vprašanji)

- 24 % vprašanih se strinja, da ne bodo kupovali izdelkov podjetij, ki onesnažujejo okolje
- 37 % vprašanih meni, da bodo kupovali izdelkov podjetij, ki onesnažujejo okolje.
- 39 % vprašanih se niti ne strinja/ali strinja v zvezi s trditvijo, da »ne bom kupoval/a izdelkov podjetij, ki onesnažujejo okolje«

- 34% se ne strinja, da imajo raje cenejši izdelek, ker vedo, da je izdelan neodgovorno,
- 21% se strinja, da imajo raje cenejši izdelek
- 45% pa ni izrazilo strinjanja/ne strinjanja s trditvijo »Raje imam cenejši izdelek, čeprav vem, da je bil izdelan neodgovorno..«

Izražanje osebne odgovornosti kot podnebni aktivizem

- 24 % vprašanih se v večji meri strinja, da so se odločili, da se bodo borili proti podnebnim spremembam«
  - 30% vprašanih se s to trditvijo ne strinja
  - 46% ni izrazilo strinjanja/ne strinjanja s to trditvijo
-
- 29% vprašanih se strinja s to trditvijo, da so pripravljeni se odrekati za boj proti globalnim okolijskim spremembam
  - 26% vprašanih se s to trditvijo ne strinja
  - 45% ni izrazilo strinjanja /ne strinjanja s trditvijo »Pripravljen/a sem se odrekati za boj proti globalnim okolijskim spremembam.«

Graf 4: Graf o direktnem vprašanju osebne odgovornosti

Direktno vprašanje o osebni odgovornosti "Ali se čutite osebno odgovorni za podnebne spremembe?"

- 23 % vprašanih se čuti osebno odgovorne
- 31 % vprašanih pa se bolj ne čuti osebno odgovorne
- 46% se ne opredeljuje oz. ima nevtralno mnenje

4.4 Empatija, zavzemanje perspektive in empatična skrb

V nadaljevanju sem analiziral odgovore na dve lestvici empatije, *lestvico zavzemanje perspektive* in *lestvico empatična skrb*, ki so del vprašalnika empatije (Davis, 1980); vsaka lestvica ima sedem vprašanj/postavk, ki se ocenjujejo od 0 – sploh nisem tak do 4 – povsem sem tak. Lestvica zavzemanje perspektive ocenjuje tendenco po spontanem privzemanju psihološkega gledišča drugih ljudi in je najbolj kognitivna komponenta empatije; lestvica empatična skrb pa se nanaša na čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski.

Tabela 6: Analiza odgovorov na vprašalnik empatije

Lestvica empatije	N	Odgovori (v %)					M	SD
		0-Splohnisem tak	1	2	3	4-Povsem sem tak		
Zavzemanje perspektive								
Včasih težko vidim stvari s stališča drugih. *	183	15	24	43	15	3	1,7	1,0
Kadar se ljudje v čem ne strinjajo, navadno poskušam videti problem s stališča vseh prizadetih	183	1	8	48	23	20	2,5	0,9
Da bi bolje razumel svoje prijatelje, si včasih poskušam predstavljati, kako so stvari videti z njihovega zornega kota.	183	3	5	40	25	27	2,7	0,9
Če sem prepričan, da imam prav, ne izgubljam veliko časa s poslušanjem stališč drugih. *	183	7	18	51	15	9	2,0	1,0
Trdno verjamem, da ima vsako vprašanje dve plati, zato poskušam videti obe.	183	3	5	51	26	15	2,5	0,9
Kadar me nekdo razjezi se navadno poskušam za nekaj časa "postaviti v njegovo kožo".	183	4	17	54	18	7	2,1	0,9
Preden koga kritiziram, si poskušam predstavljati, kako bi se počutil sam, če bi bil na njegovem mestu.	183	2	9	57	21	11	2,3	0,9
Empatična skrb								
Pogosto sočustvujem z ljudmi, ki so manj srečni od mene.	183	4	5	45	21	25	2,6	1,6
Včasih mi ni posebno žal ljudi, ki imajo probleme.*	183	25	16	47	8	4	1,5	1,0
Kadar vidim, da koga izkoriščajo, navadno čutim, da bi ga rad zaščitil	183	1	4	46	24	25	2,7	0,9
Nesreča drugih ljudi me navadno ne vznemiri preveč. *	183	21	20	45	9	5	1,6	1,1
Kadar vidim, da se nekomu godi krivica, včasih ne čutim kaj dosti sočutja. *	183	23	23	44	8	2	1,4	1,0
Stvari, ki se dogajajo okoli mene, me pogosto precej prizadenejo	183	3	5	52	24	16	2,5	0,9
Sebe bi označil kot precej rahločutno osebo.	183	14	11	54	13	8	1,9	1,1

Tabela 7: Analiza odgovorov na vprašalnik empatije glede na spol

Lestvici empatije	Ženske (n=142)		Moški (n=38)	
	M	SD	M	SD
Zavzemanje perspektive	16,6	3,9	15,7	3,7
Empatična skrb	15,1	3,4	13,2	3,0

Na podlagi dobljenih povprečij odgovorov lahko vidimo, da ženske izražajo nekoliko višjo *zavzemanje perspektive* in *empatično skrb*. Lestvica *zavzemanje perspektive* ocenjuje tendenco po spontanem privzemanju psihološkega gledišča drugih ljudi in je najbolj kognitivna komponenta empatije; lestvica *empatična skrb* pa se nanaša na čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski.

4.5 Testiranje hipotez

H1: Višje izraženo zanikanje podnebnih sprememb je povezano z nižjim občutkom ogroženosti zaradi podnebnih sprememb.

Zanikanje meri lestvica zaznavanja resničnosti podnebnih sprememb z dvema postavkama. Lestvica ogroženosti pa ima tri vprašanja. Odgovore na ti dve lestvice sem seštel in pogledal kako se povezujejo. Izračunal sem koeficient povezanosti, Pearsonov korelacijski koeficient. Podatki so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 8: Povezanost med zanikanjem in ogroženostjo

	N	M	SD	Povezanost med spremenljivkami
Zanikanje	216	5,3	3,0	-0,251**
Ogroženost	212	213,3	50,4	

** statistično značilna povezava obstaja pri stopnji tveganja <1 %.

Iz zgornje tabele lahko razberemo, da je se zanikanje podnebnih sprememb povezuje nizko in negativno z zaznavanjem ogroženosti. Tako potrdim prvo hipotezo.

H2: Višje izraženo zanikanje podnebnih sprememb je povezano z nižjo osebno odgovornostjo do podnebnih sprememb.

Za ugotovitev morebitnih povezav med spremenljivkami sem uporabil dve vprašanji iz zanikanja/zaznavanja resničnosti podnebnih sprememb, štiri vprašanja iz vprašalnika za osebno odgovornost in direktno vprašanje za osebno odgovornost. Podatki so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 9: Povezanost med zanikanjem in osebno odgovornostjo

	N	M	SD	Povezanost med spremenljivkami		
				1	2	3
1. Zanikanje	216	5,3	3,0	1		
2. Osebna odgovornost (direktno vprašanje)	205	3,7	1,4	0.006	1	
3. Osebna odgovornost (4 vprašanja)	206	15,9	4,0	-0.149*	0.462**	1

Iz tabele lahko razberemo, da je med zanikanjem in osebno odgovornostjo, nizka in negativna povezava. Hipotezo lahko potrdimo.

H3: Moški izražajo nižji občutek ogroženosti zaradi podnebnih sprememb in

H4: Ženske izražajo višji občutek osebne odgovornosti za podnebne spremembe.

Iz tabele lahko razberemo, da so moški v povprečju izražali nekoliko višjo ogroženost in višjo osebno odgovornost kot ženske, kar zavrača postavljeno hipotezo.

Tabela 10: Zaznavanje ogroženosti in osebne odgovornosti glede na spol

Zaznavanje podnebnih sprememb	N	M	SD
Ogroženost			
Moški	41	217,1	43,7
Ženske	166	212,6	52,7
Osebna odgovornost (direktno vprašanja)			
Moški	41	4.0	1,3
Ženske	161	3.6	1,5
Osebna odgovornost (4 vprašanja)			
Moški	41	16.2	3,9
Ženske	162	15.8	4,0

H5: Višja empatija povezana z višjo osebno odgovornostjo in višjim zaznavanjem ogroženosti zaradi podnebnih sprememb na ravni sveta.

Visoka in pomembna povezava se je pokazala med obema lestvicama empatije, kognitivno in afektivno ter med empatično skrbjo in doživljanjem ogroženosti (nizka, pozitivna povezanost) Empatična perspektiva ni bila povezana z nobeno spremenljivko. Zaznavanje odgovornosti pa je bilo pomembno pozitivno povezano z zaznavanjem ogroženosti.

Tabela 11: Povezava med izraženo empatijo, zaznavanjem ogroženosti in osebne odgovornosti

	M	SD	1	2	3	4
1. Empatija-skrb	14,2	7,4	1			
2. Empatija- perspektiva	13,6	7,1	0,913**	1		
3. Odgovornost (4 vpr)	15,9	3,9	0,063	0,067	1	
4. Ogroženost	213,3	50,65	0,142*	0,135	0,309**	1

** statistično značilna povezava obstaja pri stopnji tveganja <1 %. *** statistično značilna povezava obstaja pri stopnji tveganja <5 %.

5. RAZPRAVA

V pričujoči raziskovalni nalogi sem želel raziskati kako dijaki in študentje zaznavajo podnebne spremembe, natančneje kako zaznavajo resničnost podnebnih sprememb, vzroke in posledice; kako zaznavajo ogroženost na različnih ravneh, to je osebno, na nivoju države in sveta; kako se počutijo osebno odgovorne za podnebne spremembe; ter proučiti kakšna je povezanost med stopnjo empatije pri posamezniku in izraženostjo zaznavanjem podnebnih sprememb.

Zaznavanje ljudi o resničnosti podnebnih sprememb, vzrokih in posledicah je pomembno, saj se to odraža v vedenju ljudi in podpori ukrepom za blažitev in prilagajanje podnebnim spremembam. V raziskavi sem ugotovil, da se več kot polovica vprašanih dijakov in študentov strinja, da so podnebne spremembe resnične in se dogajajo, 10% pa jih zanika resničnost podnebnih sprememb. Skoraj polovica vprašanih tudi meni, da so glavni vzrok podnebnih sprememb človekove dejavnosti in da bodo prinesle negativne posledice. Številne študije so preučevale dojemanje in zaznavanje podnebnih sprememb pri ljudeh (npr. Clayton idr., 2015; Hornsey, Harris, Bain & Fielding, 2016; Weber, 2016). Te študije so preučevale, kateri dejavniki vplivajo na zaznavanje, in kako zaznavanje podnebnih sprememb posledično vpliva na vedenje in podporo politiki. Eden izmed dejavnikov, ki lahko vplivajo na zaznavanje so demografske spremenljivke, na primer starost. Ker so bili v mojo raziskavo vključeni mlajši udeleženci, stari od 15 do 21 let, lahko potrdimo ugotovitve tistih, ki so pokazali, da naj bi bili mlajši ljudje tisti z močnejšim prepričanjem v podnebne spremembe (Hornsey idr., 2016). Morda je razlaga v tem, da mlajši bolj spremljajo različne medije, spletne strani in socialna omrežja, saj literatura o prepričljivi komunikaciji o podnebnih spremembah kaže, da so v mnogih državah glavni vir informacij o podnebne spremembe ravno množični mediji (Whitmarsh, 2009). Morda pa je vzrok v zavedanju, da bodo podnebne spremembe bolj vplivale na njih, ki so mlajša generacija, kot na starejše generacije. To tudi potrjuje ameriška raziskava, kjer so vprašani kot potencialno najbolj ogrožajočo posledico podnebnih sprememb ocenili grožnje prihodnjim generacijam (Ballew idr., 2019).

Zelo zaskrbljujoč rezultat pa je, da se tretjina (in več) dijakov in študentov ne more odločiti, ali so podnebne spremembe resnične ali ne, in tudi ali jih povzroča človek, in ali bodo prinesle resne negativne posledice. Ta rezultat lahko kaže na njihovo nerazumevanje, neinformiranost ali pa nezainteresiranost glede tega vprašanja. Nekatere psihološke raziskave kažejo, da raznolikost razumevanja podnebnih sprememb pri ljudeh ni mogoče pripisati znanju in temu, kaj so se naučili o podnebnih spremembah, ampak temu, kako in od koga so se naučili: pomembni so torej viri naših informacij in kako ocenjujemo te vire (Clayton idr., 2015). Zelo zanimivo in protislovno je torej spoznanje, da naj znanje ne bi bilo toliko pomembno. Raziskave kažejo, da naj bi bile pri zaznavanju in dojetanju močnejši dejavnik neposredne izkušnje z dogodki, ki so povezani s podnebnimi spremembami (Rudman, McLean, Bunzl, 2013), kar je logično. Osebna izkušnja vpliva na zaznavanje tveganja in izzove živa čustva, ki močno vplivajo na presojo dojetanja tveganja (McDonald, Chai, Newell, 2015).

Nadalje, predvideval sem, da bodo tisti, ki so izrazili višje zaznavanje resničnosti podnebnih sprememb izražali tudi višjo ogroženost. V nadaljevanju me je zanimalo kako dijaki in študentje zaznavajo osebno ogroženost zaradi podnebnih sprememb. 54% vprašanih dijakov in študentov zaznava osebno ogroženost zaradi podnebnih sprememb, 83% se strinja, da podnebne spremembe zelo ogrožajo svet in 68% izraža mnenje, da podnebne spremembe ogrožajo Slovenijo. Potrdil sem prvo hipotezo, saj so analize pokazale, da so dijaki in študentje, ki so izražali nizko zanikanje podnebnih sprememb izražali tudi visoko zaznavanje ogroženosti. Na drugi strani pa jih vendarle 19% vprašanih ne zaznava osebne ogroženosti, 14% take ogroženosti ne zaznava na ravni Slovenije, in 7% na ravni sveta. Zaznavanje ogroženosti je nedvomno ključno, in pomembno za napovedovanje vedenjske pripravljenosti ljudi, da nekaj tudi naredijo za boj proti podnebnim spremembam.

Tako sem v nadaljevanju dijake in študente povprašal o tem, če kupujejo izdelke, ki onesnažujejo okolje, ali se kaj borijo proti podnebnim spremembam, in če so pripravljeni se odreči za boj proti globalnim okolijskim spremembam. Avtorji vprašalnika so to poimenovali osebna odgovornost (Varela-Losada idr., 2021). Več kot tretjina vprašanih (37%) meni, da bodo vseeno kupovali izdelke podjetij, ki onesnažujejo okolje in le 24 % vprašanih pravi, da ne bodo kupovali izdelkov. Obenem jih tretjina (30%) pove, da se ne bodo borili proti podnebnim spremembam, in le četrtina potrjuje, da so bodo borili. 29% vprašanih izraža pripravljenost se odreči za boj proti globalnim okolijskim spremembam, 26% vprašanih se ne strinja s to trditvijo. 34% se ne strinja, da imajo raje cenejši izdelek, ker vedo, da je izdelan neodgovorno, a vseeno se 21% strinja, da imajo raje cenejši izdelek. Najvišji odstotek pa je tistih, ki se glede teh vprašanj ne opredelijo. Tako se pridružim mnenju raziskovalcev (npr. Xie idr., 2019), ki pravijo, da zaznavanje ogroženosti še ne napoveduje neke pripravljenosti, da bo oseba nekaj naredila oziroma vedenjska pripravljenost ni isto kot zaznavanje tveganja. Kako si sploh razložiti tako majhen delež tistih, ki kažejo pripravljenost nekaj narediti? Morda je to uganka, ki jo je treba razumeti kot psihološko. Ameriško psihološko združenje je leta 2011 objavilo poročilo (Swim idr., 2011), da sta anksioznost in nemoč največji oviri posameznika pri ukrepanju, in ne ambivalentnost ali apatija. Poudarjajo, da je pri trenutnih globalnih podnebnih spremembah vloga človeškega vedenja bistvena, in da moramo preučiti razloge, zakaj ljudje ne ukrepajo, da bi razumeli, kako ljudi spodbuditi k ukrepanju. Med razloge navajajo nezaupanje, negotovost, podcenjevanje tveganj, da ljudje verjamejo, da bi bila njihova dejanja premajhna, da bi kaj spremenila, in se odločijo, da ne bodo storili ničesar, navade ljudi, ki jih je težko spreminjat, ipd. Nekateri (npr. Van Valkengoed idr., 2023) pa govorijo o psihološki razdalji (angl. *psychological distance*), in da je ta velika ovira za podnebno ne-ukrepanje: veliko ljudi ni motiviranih za ukrepanje, ker menijo, da podnebne spremembe v daljni prihodnosti vplivajo le na oddaljene lokacije.

Nadalje sem predvideval, da je moški spol povezan z nižjim občutkom ogroženosti zaradi podnebnih sprememb, ženski spol pa povezan z višjim občutkom osebne odgovornosti do podnebnih sprememb. Obe hipotezi zavrnem, saj so rezultati pokazali, da se moški dijaki in študentje v povprečju nekoliko bolj čutijo ogrožene in osebno odgovorne kot ženske. Na tem področju je bilo izvedenih veliko raziskav, ki prav tako kažejo na majhno, a vztrajno razliko med spoloma v skrbi za okolje, tako da ženske običajno izražajo višjo stopnjo skrbi kot moški

(npr. Finucane, Slovic, Mertz, Flynn in Satterfield, 2013) in kažejo povečano zaznavanje tveganj in okolijskih nevarnosti (Arnocky, Stroink, 2011). Kar zadeva podnebne spremembe, naj bi ženske običajno v njih pogosteje verjele kot moški, predvsem v to, da se dogajajo (npr. Hornsey et al., 2016; McCright, Dunlap in Xiao, 2013); zaskrbljenost zaradi učinkov (npr. McCright & Sundström, 2013); zaznavajo več tveganj zaradi podnebnih sprememb (npr. van der Linden, 2015); izražajo več znanja o podnebnih spremembah (npr. McCright, 2011); in dojemajo globalno segrevanje kot grožnjo v svojem življenju. Moji rezultati so tudi v nasprotju z nekaterimi raziskavami, ki so ugotovile, da moški belci bistveno pogosteje (kot pripadniki drugih demografskih skupin) zanikajo podnebne spremembe in na splošno zaznavajo manj okolijskih tveganj kot ženske in nebelci (McCright, Dunlap, 2011B; Satterfield et al., 2004). Možna razlaga mojih rezultatov je lahko v tem, da sem imel v vzorec vključenih več žensk kot moških, in vzorec ni bil homogen. Možna razlaga je tudi ta, da so bili v moj vzorec vključeni mlajši moški, ki morda vsakodnevno spremljajo socialna omrežja in aktualne probleme, v primerjavi s starejšimi moški, ki so jih večinoma vključevale omenjene raziskave.

V zadnjem delu raziskave pa me je zanimala še vloga empatije in predvsem, ali morda ljudje, ki izražajo višjo empatijo izražajo tudi višjo osebno odgovornost in morda tudi višje zaznavanje ogroženosti zaradi podnebnih sprememb.

Višja empatična skrb, ki označuje čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski, se je pomembno nizko povezovala z višjim zaznavanjem ogroženosti. Zaznavanje ogroženosti je bilo tudi pomembno pozitivno povezano z zaznavanje odgovornosti. Vprašani, ki so torej poročali o višjem zaznavanju ogroženosti, so izkazovali višjo empatično skrb, in poročali o višjem zaznavanju odgovornosti. Empatična perspektiva pa ni bila povezana z nobeno spremenljivko. Empatija se zdi pomembna pri napovedovanju zaznavanja sprememb in v eni izmed raziskav je pozitivno korelirala s pro-okolijskimi stališči in vedenjem. Globlje analize pa so pokazale, da je znanje močnejši napovedovalec tako pro-okolijskih stališč kot empatija (Ienna idr., 2022). Ta ugotovitev pa meče senco dvoma na trditev okoljevarstvenikov, da je spodbujanje empatije ključ do rešitve trenutne krize ohranjanja okolja. Tudi nekatere druge študije so nakazale, da imajo posamezniki z visoko stopnjo empatije močnejši pro-okolijski odnos in vedenja kot tisti z nižjo stopnjo empatije, a žal tega v tej raziskavi ne morem potrditi.

6. ZAKLJUČEK

Namen raziskovalne naloge je bil raziskati kakšen pogled imajo dijaki in študentje na podnebne spremembe. Bolj podrobno, zanimalo me je ali zaznavajo podnebne spremembe kot resnične ali jih zanikajo, kako zaznavajo ogroženost na različnih ravneh družbe (posameznik, država, svet), in kako se počutijo odgovorne za podnebne spremembe. Analiza je pokazala, da nekaj več kot polovica vprašanih verjame, da so podnebne spremembe resnične in menijo, da so človeške dejavnosti odgovorne za podnebne spremembe ter da bodo prinesle resne negativne posledice. 54% vprašanih dijakov in študentov zaznava osebno ogroženost zaradi podnebnih sprememb, 83% se strinja, da podnebne spremembe zelo ogrožajo svet in 68% izraža mnenje, da podnebne spremembe ogrožajo Slovenijo. Nekoliko več moških dijakov in študentov se v povprečju bolj čuti ogroženih zaradi podnebnih sprememb in tudi osebno odgovornih do

podnebnih sprememb. Vprašani, ki so poročali o višjem zaznavanju ogroženost so izkazovali višjo empatično skrb, ki se nanaša na čustva sočutja in skrbi usmerjena na ljudi, ki so v stiski, in so poročali o višjem zaznavanju odgovornosti. V moji raziskavi več kot tretjina dijakov in študentov ni opredeljenih, desetina pa odkrito zanika resnost podnebnih sprememb, ne občutijo dovoljšne stopnje ogroženosti ali odgovornosti, kar predstavlja pomemben vidik problema.

Pri celotnem procesu mi je največ težav predstavljalo vpisovanje in preverjanje podatkov, procentov in frekvenc, ker mi tega 1KA ni povsem pravilno podala. Zahteven del je bil tudi spoznavanje računalniškega programa SPSS in računanje korelacij/povezav, ki mi je omogočal boljši in globlji vpogled v podatke, ki sem jih pridobil. Nalogo bi lahko izboljšal z upoštevanjem drugih spremenljivk v povezavi z zaznavanjem klimatskih sprememb; iz kakšnega okolja prihajajo, ali znanje in izkušnje (iz delov Slovenije, ki so bile pod vplivom poplav) vplivajo na ogroženost in samoiniciativo...

Če bi nadaljeval z raziskovanjem bi se usmeril na raziskovanje znanja učencev o podnebnih spremembah (kakšno znanje imajo) in njihovo motivacijo za skrb za okolje. Metodološko bi se morda tega lotil preko intervjujev, čeprav bi bilo to naporno in zamudno. Zanimalo bi me tudi preučevanje vzrokov za zanikanje klimatskih sprememb in preučevanje psiholoških in družbenih dejavnikov, ki vplivajo na percepcijo ogroženosti in občutek odgovornosti. Zanimivo bi bilo tudi izvesti študijo, kjer bi eno skupino izobraževali in spodbujali zavedanja o podnebnih spremembah in prevzemanju odgovornosti, drugo pa ne. In če bi to kaj vplivalo na njihovo zaznavanje in vedenje.

Uporabno vrednost ugotovitev te raziskovalne naloge vidim predvsem v tem, da so rezultati pokazali na nujnost spodbujanja dijakov in študentov h globljemu razumevanje in večanju ozaveščenost glede resničnih groženj, s čimer lahko skupaj prispevamo k trajnostni in odgovorni prihodnosti. Tretjina vprašanih se namreč ne opredeli, desetina pa zanika, da so podnebne spremembe resnične, niti ne razumejo odnosa med podnebnimi spremembami in človeškimi dejavnostmi, kar je zelo zaskrbljujoče. Potrebne bi bile očitno izobraževalne dejavnosti, da bi dijaki in študentje dosegli globlje razumevanje in s tem morda tudi spremenili prepričanja. V šolah bi npr. lahko organizirali dneve dejavnosti, na katerih bi se dijaki lahko osredotočili na enega izmed problemov podnebnih sprememb. Slavni Slovenci kot npr. Challe Salle pa bi lahko uporabili svojo vplivnost in napisali nov komad z besedilom, ki bi ljudi ozaveščal prav o podnebnih spremembah. To je že naredil Klemen Slakonja z svojim komadom Kako si lepa. Upamo lahko samo, da upanje ni edina stvar, ki ljudi prepriča v nedejavnost, saj je to slepota, ki nam zaklene roke in s katero našega planeta ne bomo rešili.

SEZNAM VIROV:

ARNOCKY, Steven; STROINK, Mirella L. Variation in environmentalism among university students: Majoring in outdoor recreation, parks, and tourism predicts environmental concerns and behaviors. *The Journal of Environmental Education*, 2011, 42.3: 137-151. (Citirano 3.3.2024) Dostopno na naslovu:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00958964.2010.516776>

BALLEW, Matthew T., et al. Climate change in the American mind: Data, tools, and trends. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 2019, 61.3: 4-18. (Citirano 4.11.2023) Dostopno na naslovu:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00139157.2019.1589300>

BERENGUER, Jaime. The effect of empathy in environmental moral reasoning. *Environment and Behavior*, 2010, 42.1: 110-134. (Citirano 5.11.2023) Dostopno na naslovu:

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0013916508325892>

CLAYTON, Susan, et al. Psychological research and global climate change. *Nature climate change*, 2015, 5.7: 640-646. (Citirano 1.3.2024) Dostopno na naslovu:

<https://www.nature.com/articles/nclimate2622>

CRIPPA, Monica, et al. Fossil CO₂ and GHG emissions of all world countries. Publication Office of the European Union: Luxemburg, 2019, 1-251. (Citirano 2.11.2023) Dostopno na naslovu:

https://scholar.google.si/scholar?hl=sl&as_sdt=0%2C5&q=Crippa%2C+M.%2C+Oreggioni%2C+G.%2C+Guizzardi%2C+D.%2C+Muntean%2C+M.%2C+Schaaf%2C+E.%2C+Lo+Vullo%2C+E.%2C+...+26+Vignati%2C+E.+%282019%29.+Fossil+CO2+and+GHG+emissions+of+all+world+countries.+Publication+Office+of+the+European+Union%3A+Luxemburg.&btnG=

FINUCANE, Melissa L., et al. Gender, Race and Perceived Risk: The 'White-Male' Effect. In: *The Feeling of Risk*. Routledge, 2013. p. 125-139. (Citirano 3.3.2024) Dostopno na naslovu:

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781849776677-11/gender-race-perceived-risk-white-male-effect-melissa-finucane-paul-slovic-mertz-james-flynn-terre-satterfield>

HORNSEY, Matthew J., et al. Meta-analyses of the determinants and outcomes of belief in climate change. *Nature climate change*, 2016, 6.6: 622-626. (Citirano 2.11.2023) Dostopno na naslovu: <https://www.nature.com/articles/nclimate2943>

IENNA, Marina, et al. The relative role of knowledge and empathy in predicting pro-environmental attitudes and behavior. *Sustainability*, 2022, 14.8: 4622.(Citirano 4.3.2024) Dostop na: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/8/4622>

ISLAM, Talat; ALI, Ghulam; ASAD, Humaira. Environmental CSR and pro-environmental behaviors to reduce environmental dilapidation: The moderating role of empathy. *Management Research Review*, 2019, 42.3: 332-351. (Citirano 5.11.2023) Dostop na: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MRR-12-2017-0408/full/html>

MCCRIGHT, Aaron M.; DUNLAP, Riley E. Cool dudes: The denial of climate change among conservative white males in the United States. *Global environmental change*, 2011, 21.4: 1163-1172.(Citirano 3.3.2024) Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095937801100104X>

MCCRIGHT, Aaron M.; DUNLAP, Riley E.; XIAO, Chenyang. Perceived scientific agreement and support for government action on climate change in the USA. *Climatic Change*, 2013, 119: 511-518. Dostopno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-013-0704-9>

MCCRIGHT, Aaron M.; SUNDSTRÖM, Aksel. Examining gender differences in environmental concern in the Swedish general public, 1990-2011. *International Journal of Sociology*, 2013, 43.4: 63-86. (Citirano 3.3.2024) Dostopno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/IJS0020-7659430402>

MILFONT, Taciano L., et al. Socio-structural and psychological foundations of climate change beliefs. *New Zealand Journal of Psychology (Online)*, 2015, 44.1: 17. Dostopno na: <https://www.psychology.org.nz/journal-archive/Article-21.pdf>

MCDONALD, Rachel I.; CHAI, Hui Yi; NEWELL, Ben R. Personal experience and the 'psychological distance' of climate change: An integrative review. *Journal of environmental psychology*, 2015, 44: 109-118. (Citirano 2.3.2024) Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494415300396>

MOTTA, Matthew, et al. An experimental examination of measurement disparities in public climate change beliefs. *Climatic change*, 2019, 154: 37-47. (Citirano 2.11.2023). Dostopno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-019-02406-9>

RUDMAN, Laurie A.; MCLEAN, Meghan C.; BUNZL, Martin. When truth is personally inconvenient, attitudes change: The impact of extreme weather on implicit support for green politicians and explicit climate-change beliefs. *Psychological science*, 2013, 24.11: 2290-2296. (Citirano 2.3.2024) Dostopno na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0956797613492775>

STEG, Linda. Limiting climate change requires research on climate action. *Nature Climate Change*, 2018, 8.9: 759-761. (Citirano 2.11.2023) Dostopno na: <https://www.nature.com/articles/s41558-018-0269-8>

SWIM, Janet K., et al. Psychology's contributions to understanding and addressing global climate change. *American psychologist*, 2011, 66.4: 241. Dostopno na: <https://psycnet.apa.org/record/2011-09485-001>

TIAN, Qing; ROBERTSON, Jennifer L. How and when does perceived CSR affect employees' engagement in voluntary pro-environmental behavior?. *Journal of Business Ethics*, 2019, 155: 399-412. (Citirano 5.11.2023) Dostopno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-017-3497-3>

VAN VALKENGOED, A. M.; STEG, L.; PERLAVICIUTE, G. Development and validation of a climate change perceptions scale. *Journal of Environmental Psychology*, 2021, 76: 101652. (Citirano 2.11.2023). Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272494421001055>

VAN VALKENGOED, Anne M.; STEG, Linda; PERLAVICIUTE, Goda. The psychological distance of climate change is overestimated. *One Earth*, 2023, 6.4: 362-391. Dostopno na: [https://www.cell.com/one-earth/abstract/S2590-3322\(23\)00140-9](https://www.cell.com/one-earth/abstract/S2590-3322(23)00140-9)

VAN DER LINDEN, Sander. The conspiracy-effect: Exposure to conspiracy theories (about global warming) decreases pro-social behavior and science acceptance. *Personality and individual differences*, 2015, 87: 171-173. (Citirano 3.3.2024) Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886915005024>

Varela-Losada M, Pérez-Rodríguez U, Lorenzo-Rial M, Vega-Marcote P, Reid A. Dealing with global environmental change: the design and validation of the GEC attitude scale. *Environmental Education Research*. 2021 Jan 2;27(1):110-31 (Citirano 1.2.2024) Dostop na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504622.2020.1822990>

ZAWADZKI, Stephanie J., et al. Translating climate beliefs into action in a changing political landscape. *Climatic change*, 2020, 161: 21-42. (Citirano 2.11.2023) Dostopno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-020-02739-w>

WEBER, Elke U. What shapes perceptions of climate change?. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 2010, 1.3: 332-342. (Citirano 1.3.2024) Dostopno na: https://scholar.google.si/scholar?hl=sl&as_sdt=0%2C5&q=+Weber%2C+E.+U.+%282016%29.+What+shapes+perceptions+of+climate+change%3F+New+research+since+2010.+Wiley+Interdisciplinary+Reviews%3A+Climate+Change%2C+7%281%29%2C+125-134.&btnG=

WHITMARSH, Lorraine. What's in a name? Commonalities and differences in public understanding of “climate change” and “global warming”. *Public understanding of science*, 2009, 18.4: 401-420. (Citirano 1.3.2024)Dostopno na:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0963662506073088>

WULLENKORD, Marlis Charlotte; REESE, Gerhard. Avoidance, rationalization, and denial: Defensive self-protection in the face of climate change negatively predicts pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 2021, 77: 101683. (Citirano 4.11.2023)Dostopno na:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494421001365>

XIE, Belinda, et al. Predicting climate change risk perception and willingness to act. *Journal of Environmental Psychology*, 2019, 65: 101331. (Citirano 2.3.2024)Dostopno na:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494419300234>

PRILOGE

Vprašalnik

Posameznik v primežu podnebnih sprememb

Dogajanje v povezavi s podnebnimi spremembami in posledice, ki jih povzročajo, so v naša življenja vnesli veliko sprememb. Ker nas zanima, kako te spremembe vplivajo na vaša življenja, doživljanja in občutke, vas prosimo za sodelovanje v raziskavi, v kateri vas bomo spraševali o tem, kako razmere, povezane s podnebnimi spremembami, vplivajo na vaša življenja in o vašem počutju.

Sodelovanje v raziskavi je anonimno, vzelo pa vam bo približno 10 minut. Vaši odgovori nam bodo pomagali pri boljšem razumevanju aktualnega dogajanja. Od izpolnjevanja lahko odstopite kadarkoli.

S klikom na gumb za pričetek reševanja vprašalnika soglašate, da vprašalnik rešujete prostovoljno ter da dovolite, da so vaši odgovori uporabljeni v raziskovalne namene. V primeru dodatnih vprašanj mi lahko pišete na e-mail naslov: valbizjak98@gmail.com

Hvala za vaš čas in iskrenost!

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q1 - Vaš spol:

- Ženska
- Moški
- Drugo

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q2 - Koliko ste stari?

- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q3 - Kje se šolate?

- Gimnazija Piran (enota GEPŠ-a)
- FVZ UP

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q4 - Kakšna je izobrazba vašega očeta?

- Nedokončana osnovna šola
- Osnovnošolska
- Nižja poklicna (2 leti)

- Srednja poklicna (3 leta)
- Gimnazijska, srednja poklicna-tehniška, srednje tehniška (4 leta)
- Dokončan višješolski program
- Specializacija po višješolskem programu, visokošolska strokovna
- Specializacija po višješolskem strokovnem programu, univerzitetni program
- Specializacija po univerzitetnem programu, magisterij znanosti
- Doktorat znanosti

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q5 - Kakšna je izobrazba vaše mame?

- Nedokončana osnovna šola
- Osnovnošolska
- Nižja poklicna (2 leti)
- Srednja poklicna (3 leta)
- Gimnazijska, srednja poklicna-tehniška, srednje tehniška (4 leta)
- Dokončan višješolski program
- Specializacija po višješolskem programu, visokošolska strokovna
- Specializacija po višješolskem strokovnem programu, univerzitetni program
- Specializacija po univerzitetnem programu, magisterij znanosti
- Doktorat znanosti

IF (2) Q3 != [2]

Q6 - Kakšen je bil vaš splošni učni uspeh v preteklem šolskem letu?

- Ponavljal/a letnik
- 2
- 3
- 4

○5

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q7 - Kako pomembno se vam zdi šolanje od 1 (niti malo pomembno) do 10 (zelo pomembno)

_____

BLOK (1) (Demografska vprašanja)

Q8 - Prosim označite odgovor, ki velja za vas:

- Imam hišnega ljubljénčka in skrbim za njega
- Imam hišnega ljubljénčka in ne skrbim za njega
- Nimam hišnega ljubljénčka

BLOK (3) (Zaznavanje podnebnih sprememb)

Q9 - Na naslednja štiri vprašanja označite, kako močno se strinjate s trditvami od 1-sploh se ne strinjam do 7- močno se strinjam:

_____

BLOK (3) (Zaznavanje podnebnih sprememb)

Q10 - Verjamem, da podnebne spremembe niso resnične. _____

BLOK (3) (Zaznavanje podnebnih sprememb)

Q11 - Podnebne spremembe se ne dogajajo. _____

BLOK (3) (Zaznavanje podnebnih sprememb)

Q12 - Glavni razlog podnebnih sprememb so človekove dejavnosti. _____

BLOK (3) (Zaznavanje podnebnih sprememb)

Q13 - Podnebne spremembe bodo prinesle resne negativne posledice. _____

BLOK (4) (Zaznavanje ogroženosti)

Q14 - Z uporabo drsnika spodaj prosim pokažite, kako ogrožajoče se vam zdijo podnebne spremembe za...

BLOK (4) (Zaznavanje ogroženosti)

Q15 - ...vas osebno? _____

BLOK (4) (Zaznavanje ogroženosti)

Q16 - ...za Slovenijo? _____

BLOK (4) (Zaznavanje ogroženosti)

Q17 - ...za svet? _____

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q18 - Z uporabo drsnika spodaj prosim pokažite, v kakšni meri se strinjate s posamezno trditvijo:

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q19 - Ne bom kupoval/a izdelkov podjetij, ki onesnažujejo okolje. _____

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q20 - Odločil/a sem se, da se bom boril/a proti podnebnim spremembam. _____

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q21 - Pripravljen/a sem se odrekati za boj proti globalnim okolijskim spremembam.

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q22 - Raje imam cenejši izdelek, čeprav vem, da je bil izdelan neodgovorno.

BLOK (5) (Posameznikova odgovornost)

Q23 - Ali se čutite osebno odgovorni za podnebne spremembe? _____

BLOK (6) (Empatija)

Q24 - Naslednje trditve se nanašajo na vaše misli in čustva v različnih situacijah. Pri vsaki trditvi označite, kako značilna je za vas na ta način, da izberete od 0 – sploh nisem tak do 4 – povsem sem tak. Preden odgovorite, vsako trditev natančno preberite. Prosim vas, da odgovarjate iskreno. 0- sploh nisem tak 1- večinoma nisem tak 2- sem nekje vmes 3- večinoma sem tak 4- povsem tak sem

---

BLOK (6) (Empatija)

Q25 - Pogosto sočustvujem z ljudmi, ki so manj srečni od mene. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q26 - Včasih težko vidim stvari s stališča drugih. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q27 - Včasih mi ni posebno žal ljudi, ki imajo probleme.

BLOK (6) (Empatija)

Q28 - Kadar se ljudje v čem ne strinjajo, navadno poskušam videti problem s stališča vseh prizadetih. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q29 - Kadar vidim, da koga izkoriščajo, navadno čutim, da bi ga rad zaščitil.

BLOK (6) (Empatija)

Q30 - Da bi bolje razumel svoje prijatelje, si včasih poskušam predstavljati, kako so stvari videti z njihovega zornega kota. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q31 - Nesreča drugih ljudi me navadno ne vznemiri preveč. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q32 - Če sem prepričan, da imam prav, ne izgubljam veliko časa s poslušanjem stališč drugih.

_____

BLOK (6) (Empatija)

Q33 - Kadar vidim, da se nekomu godi krivica, včasih ne čutim kaj dosti sočutja.

_____

BLOK (6) (Empatija)

Q34 - Stvari, ki se dogajajo okoli mene, me pogosto precej prizadenejo. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q35 - Trdno verjamem, da ima vsako vprašanje dve plati, zato poskušam videti obe. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q36 - Sebe bi označil kot precej rahločutno osebo. _____

BLOK (6) (Empatija)

Q37 - Kadar me nekdo razjezi se navadno poskušam za nekaj časa "postaviti v njegovo kožo". _____

BLOK (6) (Empatija)

Q38 - Preden koga kritiziram, si poskušam predstavljati, kako bi se počutil sam, če bi bil na njegovem mestu. _____